

Оксана Парнета,

кандидат історичних наук, викладач вищої категорії відокремленого структурного підрозділу Фахового коледжу економіки, права та інформаційних технологій Західноукраїнського національного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9310-7127>

Соломія Федик,

студентка відокремленого структурного підрозділу Фахового коледжу економіки, права та інформаційних технологій Західноукраїнського національного університету

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

У статті висвітлено сутність та значення медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів. Розглянуто принципи, етапи та переваги використання медіаційної процедури під час вирішення сімейних спорів. Досліджено ефективність сімейної медіації під час роботи з дітьми. Обґрунтовано роль медіатора у забезпеченні комунікації та прийнятті взаємовигідних для конфліктуючих сторін рішень. Обґрунтовано необхідність запровадження процедури медіації як альтернативного способу вирішення сімейних спорів. Здійснено аналіз нормативно-правового регулювання медіації в Україні. Сформовано, на основі врахування зарубіжного досвіду, висновки щодо доцільності належного правового забезпечення процедури медіації в Україні.

Ключові слова: медіація, сімейна медіація, медіатор, сімейний конфлікт, альтернативні способи вирішення спорів.

Парнета О., Федик С.

Медіація як спосіб рішення сімейних спорів

В статье освещены сущность и значение медиации как альтернативного способа разрешения конфликтов. Рассмотрены принципы, этапы и преимущества использования медиационной процедуры при решении семейных споров. Исследована эффективность семейной медиации при работе с детьми. Обоснована роль медиатора в обеспечении коммуникации и принятии взаимовыгодных для конфликтующих сторон решений. Обоснована необходимость введения процедуры медиации как альтернативного способа разрешения семейных споров. Осуществлен анализ нормативно-правового регулирования медиации в Украине. Сформированы на основе учета зарубежного опыта, выводы о целесообразности надлежащего правового обеспечения процедуры медиации в Украине.

Ключевые слова: медиация, семейная медиация, медиатор, семейный конфликт, альтернативные способы разрешения споров.

Parneta O., Fedyk S.

The mediation as a way to resolve family disputes

The article highlights the essence and importance of mediation as an alternative way to resolve conflicts. The principles and stages of using the mediation procedure in resolving family disputes are considered.

The advantages of family mediation are substantiated, as it allows to take into account the high emotionality of family misunderstandings, the human factor in the conflict and pays much attention to the relationship, and therefore helps the parties to resolve differences and cooperate voluntarily to make informed decisions. the lowest cost and confidentiality, which is certainly an extremely important aspect in dealing with family matters.

Family mediation is used as a pre-trial, out-of-court means of resolving a family dispute, as well as in the process of court proceedings and at the stage of execution of a court decision. Family mediation also works with those categories of cases that cannot be the subject of a court dispute, intergenerational conflicts, interpersonal misunderstandings in the family, and some categories of inheritance cases.

The role and principles of the mediator's work in ensuring communication and making mutually beneficial decisions for the conflicting parties are substantiated, which contributes to comprehensive and effective conflict resolution, maintaining friendly relations, and reaching agreements that each party will voluntarily fulfill. The effectiveness of family mediation when working with children has been studied.

The analysis of normative-legal regulation of mediation in Ukraine is carried out. The necessity of legal regulation and introduction of the mediation procedure as an alternative way of resolving family disputes is substantiated, which will provide a quick out-of-court settlement of the dispute, help unload the judicial system, provide opportunities to improve and simplify access to justice.

Based on foreign experience, conclusions have been drawn on the expediency of proper legal support of the mediation procedure in Ukraine, which will bring the provisions of national justice closer to European standards.

Keywords: the mediation, family mediation, mediator, family conflict, alternative ways of resolving disputes.

Постановка проблеми. Медіація в Україні існує вже понад 25 років і привертає дедалі більше уваги юридичної спільноти як ефективний спосіб вирішення конфліктів. Особливо доцільним вважаємо її застосування у сімейних спорах, оскільки медіаційна процедура дозволяє врахувати високу емоційність сімейних непорозумінь, враховує людський фактор в конфлікті та приділяє багато уваги взаєминам. Розірвання шлюбу, розподіл майна подружжя, стягнення аліментів, визначення місця проживання дитини, встановлення порядку участі кожного з батьків в її вихованні, визнання батьківства, позбавлення батьківських прав, встановлення опіки чи піклування, усиновлення, припинення шлюбного договору, питання спадкування тощо, все це є предметом спорів, які можуть виникати між учасниками сімейних правовідносин, які викликають гострі емоційні переживання у сторін, тому що в їх основі лежать відносини, які на певному етапі стали завдавати болю, страждань. В процесі судового розгляду справи ступінь ескалації конфлікту досягає апогею, оскільки сторони ведуть діалог на рівні своїх принципових позицій, які обґрунтовуються, як правило, з точки зору закону. Суд не працює з причиною виникнення конфлікту, та й взаємини сторін суду не важливі, суд керується нормою права, що суттєво загострює відносини між учасниками конфлікту, утруднює їх спілкування після судового процесу [7]. Натомість сімейна медіація допомагає сторонам усунути розбіжності та добровільно співпрацювати для прийняття усвідомленого рішення. Таким чином, медіація є як ефективним методом вирішення спору, так і способом збереження здорових відносин між подружжям, членами сім'ї, батьками і дітьми. Окрім того, ця форма врегулювання конфлікту дає змогу забезпечити якісне, своєчасне вирішення спору із найменшими витратами та збереженням конфіденційності, що, безумовно, є надзвичайно важливим аспектом при вирішенні сімейних справ.

Тож впровадження медіації, як альтернативного способу вирішення сімейних конфліктів, та її нормативно-правове регулювання є актуальним завданням в існуючих умовах сьогодення та потребує всестороннього дослідження.

Метою статті є комплексне дослідження медіації як альтернативного способу вирішення спору та її практичного застосування при вирішенні сімейних конфліктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку медіації як альтернативного способу вирішення сімейних конфліктів є актуальною темою дослідження як вітчизняних і зарубіжних науковців, так і практиків у галузі юриспруденції, психології, педагогіки, політології тощо. Вивченням медіації у сімейних конфліктах займалися Н. Бондаренко-Зелінська, М. Поліщук, В. Кудрявцева, .Н. Мазаракі, С. Фурса та ін. Водночас окреслена проблематика потребує подальшого всебічного дослідження на основі врахування зарубіжного досвіду, практичних рекомендацій щодо забезпечення дієвості та ефективності інституту медіації, зокрема при вирішенні сімейних конфліктів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіація є однією з найбільш поширених альтернативних форм вирішення спорів у сучасних демократичних правових державах. Процедура медіації почала застосовуватися ще наприкінці 70-х років у США, а в Європі з початку 80-х років. Сьогодні цей інститут успішно функціонує у Великобританії, Німеччині, Франції, Польщі, Чехії, Фінляндії, Норвегії, Австрії та інших країнах, а також формується на теренах держав пострадянського простору. Ефективність медіації, як альтернативного способу вирішення спорів, визнана Європейським співтовариством і рекомендована для впровадження як основного методу вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду справи, що знаходить своє відображення в підписаній Україною Угоді про Асоціацію України з Європейським Союзом. Світова практика засвідчує, що на сьогоднішній день медіація є однією з найбільш популярних форм врегулювання конфліктів, адже практично 90% усіх процедур медіації успішно завершуються для конфліктуючих сторін. Як стверджує конфліктолог О.В. Вишневська, навіть якщо бажаного результату

в процесі медіаційної процедури не досягнуто, то залучення медіаторів сприяє порозумінню між сторонами та позитивно впливає на сприйняття дії протилежної сторони в судовому процесі [6, с. 88].

Практика вирішення конфліктів та спорів шляхом медіації в Україні поступово збільшується, проте досі національним законодавством дана процедура не врегульована. Особливо актуальним питання законодавчого регулювання медіації постало в контексті ратифікації Україною Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом 16.09.2014 р. та Сінгапурської конвенції про медіацію 07.08.2019 р. Запровадження медіації було рекомендовано Україні рядом міжнародних організацій, однак, сьогодні в Україні відсутній Закон «Про медіацію», який би вирішив ряд дискусійних питань. Звісно, робота у даному ведеться, зокрема протягом 2006 – 2007 років велася підготовка проектів законів України «Про медіацію» та законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процедури медіації» які мали на меті впровадити медіаційну процедуру у кримінальне, господарське, цивільне судочинство, унормувати на законодавчому рівні діяльність громадських організацій, що впроваджують програми примирення. Однак, далі громадського обговорення справа не зайшла. Уперше законопроект про медіацію було подано на розгляд Верховної Ради України у грудні 2010 р. Протягом останніх десяти років було розроблено і представлено на розгляд Верховної Ради України дванадцять законопроектів щодо медіації, проте, з різних причин, жоден із них прийнятим не був. Наразі в Україні прийнято за основу і готується до другого читання Проект Закону «Про медіацію» № 3504 від 19.05.2020 р. прийняття якого може створити належні правові умови для позасудового порядку вирішення спорів[3].

Однак, не зважаючи на відсутність спеціального закону, національне законодавство містить норми, які є певним підґрунтям для застосування медіації на практиці. Найперше варто звернути увагу, що у ст. 55 Конституції України зазначено, що кожен має право будь-якими незабороненими законом способами захищати свої права. Також 02.06. 2016 р. до Конституції України була внесена норма, яка встановлює, що Законом може бути визначений обов’язковий досудовий порядок урегулювання спору, одним із яких є медіація [1], отже, такий спосіб захисту своїх інтересів дозволений та придатний для використання в Україні. Ст. 49 Цивільного процесуального кодексу України визначає можливість сторін прийти до мирового врегулювання спору на будь-якій стадії судового процесу. Зміст і вимоги до мирової угоди в цивільному судочинстві закріплені у ст. 207 Цивільного процесуального кодексу України [2]. Також про медіацію йдеться у правилах адвокатської етики України, де зазначено, що дії адвоката, який здійснює функцію медіатора, повинні відповідати міжнародно визнаним етичним нормам медіації. Зміст, обсяги, умови та порядок надання соціальної послуги посередництва (медіації) закріплені Міністерством соціальної політики України в Наказі від 17.08.2016 р. № 892 «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)». Закон України «Про соціальні послуги», введений в дію 1 січня 2020 р., визнає медіацію базовою соціальною послугою (ч. 6 ст.16) [4], за Законом «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна первинна правова допомога включає такий вид правової послуги, як надання допомоги в забезпеченні доступу особи до медіації (ч. 2 ст. 7) [5]. Також Україною було ратифіковано низку міжнародних правових актів, зокрема Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № (98) 1 щодо медіації в сімейних питаннях від 21.01.1998 р., у якій розкрито основні принципи і правила сімейної медіації.

Таким чином, запровадження медіації та створення належної нормативно-правової бази відповідає необхідності впровадження сучасних, ефективних механізмів вирішення спорів, які успішно працюють в інших країнах, що підвищить довіру до судової системи України, розвантажить суди, забезпечить демократизацію, вдосконалив механізм захисту прав і свобод людини і громадянина відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов’язань України.

Сімейна медіація це самостійний, неформалізований, добровільний позасудовий спосіб врегулювання спору шляхом переговорів за участю одного чи декількох медіаторів з метою досягнення сторонами взаємоприйняттого рішення про врегулювання сімейного спору [8, с. 329]. Сімейна медіація застосовується як досудовий, позасудовий способи вирішення сімейного спору, а також в процесі судового розгляду справи і на етапі виконання рішення суду [7]. Сімейна медіація працює і з тими категоріями справ, які не можуть бути предметом спору в суді, мова про конфлікти поколінь, міжособистісні непорозуміння в колі сім’ї, деякі категорії спадкових справ. До медіатора можуть звертатися і особи, які мають намір укласти шлюб з приводу конфліктів, які виникають, наприклад, щодо доцільності укладення шлюбного договору, чи роз’яснення інших дискусійних питань.

На відміну від судового вирішення конфлікту, який базується на прямому правозастосуванні, медіація здійснюється з використанням права на основі справедливості та з урахуванням інтересів сторін. Залучення посередника дає можливість усунути психологічний бар’єр, що існує при прямому спілкуванні

«ворогуючих» сторін. Залучивши до переговорного процесу кваліфікованого медіатора, сторони визнають свою готовність до компромісу. У процедурі медіації сторони можуть користуватися допомогою адвокатів, перекладачів, а також експертів – фахівців у відповідній галузі, тощо. Учасники медіації приймають рішення (на відміну від судового розгляду, під час якого рішення приймає безпосередньо суддя), що задовольняє їх обох, а медіатор лише створює умови, які дають можливість коректно вести обговорення суті справи. Медіація, як альтернативний спосіб вирішення сімейних конфліктів, ґрунтується на принципах рівноправності сторін, добровільності участі у процесі медіації, що передбачає можливість як для учасників спору, так і для медіатора приймати рішення про участь чи вихід на будь-якому етапі з процесу, готовність до конструктивного діалогу, порозуміння і прийняття рішень; конфіденційності, тобто вся інформація, яку медіатор отримує в процесі проведення переговорів від обох сторін чи від кожної сторони окремо не підлягає розголошенню, окрім випадків, коли стало відомо, що сторони планують завдати шкоди собі чи комусь; незалежності та неупередженості медіатора, неформальності та гнучкості процедури, тощо [8, с.112–117].

У процесі медіації важлива роль належить медіатору, адже саме від його фаховості, стресостійкості, вміння контролювати медіаційний процес і направляти його у відповідному руслі залежить результат переговорів. Медіатор має виконувати свою роботу об’єктивно і чесно. Він повинен проводити медіацію тільки тих справ, в яких він може залишатися неупередженим і справедливим. Ідея неупередженості є центральною в процесі медіації. У будь-який час, якщо медіатор не здатен проводити процес безпристрасно, він зобов’язаний припинити медіацію. Медіатор повинен уникати такої поведінки, яка давала б привід відчувати упередженість щодо певної сторони. Якість процесу медіації підвищується, коли у сторін є впевненість у безсторонності медіатора. Зворотною стороною безсторонності є відсутність зацікавленості в конфлікті. Медіатор повинен виявити наявні або потенційні власні інтереси в конфлікті. Після цього він повинен відмовитися від медіації або ж отримати згоду сторін на її проведення. Проте якщо інтерес у конфлікті породжує сумніви в об’єктивності процесу, медіатору варто відмовитися від процесу [8, с.163–165].

Важливим моментом є і те, що медіатор є нейтральною стороною, яка не має компетенції приймати чи генерувати варіанти рішень, медіатор, як посередник, не висловлює своїх уподобань, не виказує будь-яких оцінювальних суджень щодо дій, емоцій жодної зі сторін та їх позицій, його завдання – рухатись між сторонами, бути перекладачем, передавачем та каталізатором, що сприяє ефективному пошуку найкращих рішень, виявляючи та враховуючи справжні інтереси кожної зі сторін.

Медіатор, який відповідає за ведення та керує процесом медіаційних переговорів, за допомогою вправного використання фахових інструментів та знань створює для сторін максимально продуктивний простір порозуміння для прийняття ними самостійно ефективних власних рішень, спрямованих на задоволення їхніх глибинних потреб та інтересів. Всі рішення, які приймають сторони конфлікту в процесі переговорів, які є їх власними та перевіряються медіатором лише за критерієм реальності їх виконання.

Важливою складовою діяльності медіатора є дотримання принципу конфіденційності процедури медіації. Якщо медіатор проводить приватні засідання із сторонами, зміст таких засідань, з погляду конфіденційності, має бути обговорений з усіма сторонами заздалегідь; будь-яка персоналізована інформація, яка стала відомою медіатору, не підлягає розголошенню ні третім особам ні іншій стороні конфлікту без згоди на те сторони-носія інформації, або якщо цього не вимагає закон [7]. Крім того, сторони можуть вирішити, що навіть їх участь у цій процедурі, її застосування до вирішення спірної ситуації, що між ними виникла, є конфіденційною. Така безпечність досягається підписанням Угоди про конфіденційність або усною домовленістю учасників.

Конфіденційність не може тлумачитися як обмеження або заборона на моніторинг, наукові дослідження або оцінку програм медіації відповідними особами. За відповідних обставин науковцям може бути дозволений доступ до статистичних даних і, з дозволу сторін, до зареєстрованих справ, на присутність під час самого процесу медіації та на інтерв’ю з учасниками медіації, тощо.

Медіація є структурованою процедурою. Наявність чіткої послідовності проходження стадій є тим, що відрізняє медіацію від переговорів. Стадійний характер процедури медіації дає можливість її сторонам, з допомогою медіатора, опрацювати усі розбіжності, які лежать в основі конфлікту та знайти оптимальні варіанти вирішення конфлікту [8, с. 228]. Процедура медіації, як правило, не регламентується нормативно-правовими актами, але, незважаючи на це, вона є цілісною, структурованою та, водночас, гнучкою. Медіаційна процедура складається з послідовних етапів, кількість, назва, змістовне наповнення яких можуть відрізнятися залежно від виду медіації, концепції медіаторської школи, яка здійснювала підготовку медіатора, об’єднання медіаторів, його власного досвіду, стилю та методики роботи. Таким чином, можна виокремити такі етапи медіаційної процедури.

Премедіація або підготовка до медіації – що має на меті налагодження контактів зі сторонами, їх підготовка до діалогу, що включає проведення попередніх індивідуальних зустрічей медіатора зі сторонами спору для діагностики конфлікту, визначення основних тем для обговорення, роз'яснення сутності медіації [8, с.232]. Основне питання, яке ставлять медіатори сторонам на попередній зустрічі, це чи готові вони домовлятися для того, щоб знайти рішення, яке допоможе розв'язати конфлікт. Якщо у спорі з приводу розлучення бере участь подружжя у якого є неповнолітні діти, то медіатор акцентує увагу на інтересах дитини, допомагає зберегти батьківські відносини, бо часто в таких ситуаціях батьки схильні забувати про почуття дітей і концентруються на власних емоціях, відчуттях.

Також важливою складовою цього етапу є збір інформації та попередня діагностика конфлікту. Окрім цього на етапі премедіації важливим є визначити медіабельність спору, тобто виявлення можливості застосування медіаційної процедури з метою його вирішення. Медіація недоцільна коли сторони не здатні усвідомити усю складність питань, пов'язаних з конфліктом, його юридичні наслідки, у випадках домашнього насильства, коли здійснюється тиск чи лунають погрози сторонам конфлікту, якщо мають місце патологічні поведінкові відхилення, психічні розлади, у випадках коли сторона чи сторони зловживають алкоголем, наркотиками що впливає на процес комунікації, прийняття рішень і їх виконання, або у випадку відсутності добровільної згоди на участь у медіації в однієї зі сторін [8, с. 239–240]. Якщо ж сторони дійшли згоди щодо проведення медіації то укладається угода про її проведення.

Зустріч сторін і медіатора є наступним етапом медіації. Сторони приходять на загальну зустріч і завдяки підтримці медіатора навчаються безконфліктному спілкуванню з метою почути те, що є важливим для всіх членів сім'ї, включаючи інтереси дитини. Конфлікуючі сторони можуть спілкуватися один з одним не безпосередньо, або через медіаторів. Це дозволяє їм висловити свої почуття і потреби, з'ясувати справжні інтереси іншої сторони. В ході такого спілкування вони починають розуміти вчинки і почуття іншого, і в результаті – стають готовими до спільної роботи над вирішенням своїх проблем.

На етапі роботи з інтересами та потребами учасників конфлікту перед медіатором постає завдання переконатися в тому, що сторони досягли порозуміння і усвідомлюють сутність конфлікту та підготувати основу для пошуку варіантів його вирішення на умовах, прийнятних кожною із сторін. На цьому етапі робота медіатора зі сторонами може відбуватися у формі як індивідуальних, так і спільних зустрічей.

Пошук варіантів вирішення конфліктної ситуації та їх оцінка, як етап медіаційної процедури, спрямований на пошук найефективнішого способу вирішення спірних питань, який відповідає волі учасників спору. Медіатор допомагає сторонам обрати найоптимальніше рішення та перевіряє його реалістичність, у тому числі і з юридичної точки зору. На цьому етапі за доцільне є залучення експертів – юристів, психологів тощо, особливо якщо сторони після медіації мають звернутися до суду, наприклад у випадку розірвання шлюбу подружжя, яке має малолітніх, неповнолітніх дітей.

Завершальною фазою медіаційної процедури є прийняття рішення та оформлення домовленостей. Даний етап передбачає укладення угоди за результатами медіації, яка повинна містити чіткий план виходу з конфлікту із зазначенням часових рамок, розподілом прав, обов'язків та відповідальності між сторонами [8, с. 273].

Постмедіація є факультативною стадією, тому що у багатьох випадках домовленості можуть виконуватися одразу після їх досягнення. Якщо ж виконання досягнутих умов передбачається у майбутньому – обговорюється вирішення питання щодо моніторингу виконання угоди, узгоджується порядок надання сторонам інформаційної підтримки, допомоги у подоланні труднощів з їх виконанням у разі необхідності.

З огляду на значний спектр питань, що виникають під час сімейних конфліктів, процедура сімейної медіації, зазвичай передбачає кілька спільних зустрічей, в середньому 4 – 5, тривалістю до трьох години кожна, дати і час проведення яких визначають самі учасники конфлікту. В окремих випадках процедура може тривати декілька місяців, якщо, наприклад, потрібно перевірити на виконуваність проміжні рішення, прийняті сторонами [7]. Такий формат роботи є необхідним так само для трансформації усвідомлення того, що відбувається, прийняття ситуації, навчання новому формату безконфліктної взаємодії для відновлення взаємин із близькими людьми.

Окремо варто закцентувати увагу на особливості сімейного конфлікту з приводу розлучення подружжя і його впливу на психо-емоційний стан та інтереси дитини. Розлучення батьків – це одна з найважчих ситуацій для дитини, яка може негативно вплинути на її майбутнє. Тому дуже важливо правильно підготувати дитину до змін в її житті, пояснити, що батьки, як і раніше її люблять і завжди будуть поруч, навіть якщо не будуть більше жити разом. Якщо ж під час і після розлучення батьки можуть взаємодіяти один з одним і продовжують спільно виконують свої батьківські обов'язки, дітям набагато легше пережити

розлучення. Досягти таких результатів може сімейний медіатор, що володіє спеціалізацією для проведення прямого консультування дитини.

У роботі з подружніми парами, які перебувають в процесі розірвання шлюбу, які готові на мирне позасудове врегулювання конфліктної ситуації, часто звучить запит про надання допомоги в розмові з дитиною і визнання власної безпорадності і нерозуміння, яким чином це краще зробити. Пряме консультування дітей проводиться сертифікованим сімейним медіатором з роботи з дітьми за спільної згоди батьків. Під час таких зустрічей дитина має можливість проговорити свої переживання і думки з приводу конфлікту між батьками, сказати про свої бажання і поставити питання, що виникли у зв'язку з їх розлученням. Розмова проводиться сімейним медіатором за відсутності батьків, коли дитина не хоче або не може сказати про свої бажання та потреби, чи в їх присутності (для роботи з маленькими дітьми доцільно використовувати спеціальні проектні методики, щоб зрозуміти мову дитини). За безпосередньої участі дитини в сімейній медіації медіатор працює з нею в присутності батьків [8, с. 333–334]. Цей спосіб роботи може допомогти батькам усвідомити переживання своєї дитини і самим почути те, що є найважливішим і найтривожнішим для неї. Також дитина може брати участь в сімейній медіації як сторона конфлікту, що може мати місце в конфліктах поколінь (батьки–діти).

Дуже часто батьки після розлучення борються за дітей як за об'єкти власності, які можна «виграти» або «програти» в результаті судового процесу, що сприяє загостренню і продовженню конфлікту між батьками тоді, коли дітям найбільше потрібні підтримка і взаємодія батьків. Сімейний медіатор, працюючи з шлюбнорозлучними справами, має «привносити» інтереси дитини у напрацювання варіантів рішення конфлікту батьками [8, с. 334].

Таким чином, високий рівень здібностей сімейного медіатора в роботі з емоційними станами, безумовно, сприяє просуванню у вирішенні конфлікту. Медіатор допомагає опонентам виявити, усвідомити і переробити почуття і емоції, що стосуються конфліктної ситуації з метою знаходження оптимального шляху вирішення спору.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що сімейна медіація – це гнучка процедура вирішення різноманітних сімейних конфліктів, яку можна адаптувати під унікальну ситуацію кожної сім'ї. Запровадження цього альтернативного способу вирішення спорів у сімейних правовідносинах на законодавчому рівні сприятиме всесторонньому й ефективному розв'язанню конфліктів, збереженню дружніх відносин, досягненню домовленостей, які кожна зі сторін добровільно виконуватиме. Проте, сьогодні важливою проблемою застосування медіації є відсутність її детальної регламентації на законодавчому рівні, та й, зрештою, до такого способу вирішення конфлікту подекуди скептично ставляться як юристи-практики, так і конфлікуючі сторони, оскільки суспільство необізнане з можливостями медіаційної процедури. Тому, формування успішної моделі сімейної медіації пов'язано, насамперед, з активною участю держави, шляхом забезпечення належного правового регулювання медіації в Україні, введення правила досудового звернення до акредитованих сімейних медіаторів при виникненні сімейних конфліктів, забезпечення якісної підготовки фахівців в сфері сімейної медіації. Реалізація окреслених заходів відповідатиме позиції України щодо гармонізації національного законодавства законодавству Європейського Союзу, а також запровадження дієвих механізмів альтернативного вирішення спорів є доцільним на сучасному етапі розвитку національної правової системи, оскільки сприятиме зменшенню навантаження на судову систему, пришвидшить вирішення конфліктів.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/card2#Card> (дата звернення 12.02.2021).
2. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 20.02.2021).
3. Про медіацію: Закон України. Проект № 3504 від 19 травня 2020р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463 (дата звернення: 19.02.2021).
4. Про соціальні послуги: Закон України від 01 січня 2020 р. №18 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#2671Text> (дата звернення 12.02.2021).
5. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 07 липня 2020 р. №18 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460#17Text> (дата звернення 12.02.2021).

6. Адамантис Е. Медіація в Україні: «за» і «проти». *Юрист&Закон*. 2011. №42. URL http://search.ligazakon.ua/I_doc2.nsf/link1/EA002546.html. (дата звернення 15.02.2021).
7. Головченко А. Роль сімейної медіації в ефективності вирішення сімейних спорів. URL <http://rtpp.com.ua> (дата звернення 20.02.2021).
8. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник /авт.кол: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.

References

1. *Konstytutsiya Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 28 chervnya 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254k / 96-VR*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/card2#Card> [in Ukrainian].
2. *Tsyvilnyy protsesualnyy kodeks : Zakon Ukrayiny vid 18 bereznya 2004 r. [Code of Civil Procedure: Law of Ukraine of March 18, 2004]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> [in Ukrainian].
3. *Pro mediatsiyu: Zakon Ukrayiny. Proekt № 3504 vid 19 travnya 2020 r. [On mediation: Law of Ukraine. Project № 3504 dated May 19, 2020]*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463 [in Ukrainian].
4. *Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrayiny vid 01 sichnya 2020 r. №18 [On social services: Law of Ukraine of January 1, 2020 №18]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#2671Text>
5. *Pro bezplatnu pravovu dopomohu: Zakon Ukrayiny vid 07 lypnya 2020 r. №18 [On free legal aid: Law of Ukraine of July 7, 2020 №18]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460#17Text> [in Ukrainian].
6. *Adamantys E. Medyatsyya v Ukrayne: «za» y «protyv» [Mediation in Ukraine: pros and cons] Yuryst & Zakon. №42 2011*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/I_doc2.nsf/link1/EA002546.html [in Ukrainian].
7. Holovchenko, A. *Rol simeynoyi mediatsiyi v efektyvnosti vyrishennya simeynykh sporiv [The role of family mediation in the effectiveness of resolving family disputes]*. Retrieved from <http://rtpp.com.ua> [in Ukrainian].
8. *Mediatsiya u profesyniy diyalnosti yurysta: pidruchnyk /avt.kol: T. Bilyk, R. Havrylyuk, I. Horodyskyu [ta in.]; za red. N. Krestovskoyi, L. Romanadze [Mediation in the professional activity of a lawyer]*. (2009). Odessa, Ekolohiya [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.02.2021.

DOI: 10.35774/app2021.01.107
УДК 347.941

Владислав Теремецький,
доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, професор кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

Андрій Петровський,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8607-282X>

ОПТИМІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФАХІВЦЯ У ПЕВНІЙ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ

Стаття присвячена фахівцю у певній галузі знань як суб'єкту доказування в цивільному процесі України. Проаналізовано окремі положення цивільного процесуального законодавства, які регламентують можливість участі фахівця у певній галузі знань під час надання суду висновків у справі, на стадії дослідження та оцінки доказів. Розкрито правову природу понять «спеціальні знання» та «спеціальні пізнання». Визначено підходи для встановлення правового статусу осіб, які володіють спеціальними знаннями. Виявлено нормативно-процесуальні перешкоди та передумови участі фахівця у певній галузі знань як суб'єкта доказування в цивільному процесі.

Проаналізовано судову практику в цивільних справах з досліджуваної проблематики. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення ЦПК України в контексті реформи цивільного процесуального законодавства.

Ключові слова: Цивільний процесуальний кодекс України, доказування, висновок експерта, спеціаліст, фахівець у певній галузі знань, правовий статус, спеціальні знання, спеціальні пізнання.

Бібл.: 16.

Теремецкий В., Петровский А.

Оптимизация субъектов доказывания в гражданском процессе Украины в контексте правового статуса специалиста в определенной отрасли знаний

Статья посвящена специалисту в определенной отрасли знаний как субъекту доказывания в гражданском процессе Украины. Проанализированы отдельные положения гражданского процессуального законодательства, которые регламентируют возможность участия специалиста в определенной отрасли знаний при предоставлении суду заключений по делу, на стадии исследования и оценки доказательств. Раскрыта правовую природу понятий «специальные знания» и «специальные познания». Обозначены подходы для определения правового статуса лиц, владеющих специальными знаниями. Выявлены нормативно-процесуальные препятствия и предпосылки участия специалиста в определенной отрасли знаний в качестве субъекта доказывания в гражданском процессе.

Проанализирована судебная практика по гражданским делам по исследуемой проблематике. Сформулированы предложения по совершенствованию ГПК Украины в контексте реформы гражданского процессуального законодательства.

Ключевые слова: Гражданский процессуальный кодекс Украины, доказывание, заключение эксперта, специалист, специалист в определенной отрасли знаний, правовой статус, специальные знания, специальные познания.

Teremetskyi V., Petrovskiy A.

Optimization of subjects of proof in the civil procedure of Ukraine in the context of the legal status of a specialist in a certain field of knowledge

The article is devoted to a specialist in a certain branch of knowledge as a subject of proof in the context of

© Владислав Теремецький, Андрій Петровський, 2021